

Raport przedstawiający przypadki naruszenia prawa do wolności religijnej w Polsce w 2020 r., Pelplin: Wydawnictwo „Bernardinum” 2021, ss. 344.

Raport przedstawiający przypadki naruszenia prawa do wolności religijnej w Polsce w 2021 r., Toruń – Pelplin: Fundacja Pro Futuro Theologiae – Wydawnictwo „Bernardinum” 2022, ss. 192.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia każdemu obywatelowi prawo do wolności myśli, sumienia, religii. Jednak na terenie Polski można dostrzec różne przypadki fizycznej agresji wobec osób wierzących, niszczenie i znieważanie miejsc kultu, symboli religijnych, przedmiotów czci religijnej, ograniczanie publicznego wyznawania wiary, dyskryminację ze względu na poglądy religijne, nawoływanie do nienawiści na tle różnic wyznaniowych, znieważanie grupy ludzi lub osoby z powodu jej przynależności wyznaniowej.

W latach 2021–2022 powstają raporty dotyczące naruszania prawa do wolności religijnej w Polsce. Są tam dane pochodzące z lat 2020–2021. Zebrane oraz opisane w nich przypadki opierają się na monitoringu doniesień medialnych. Pochodzą z przeglądu stron internetowych, komunikatorów i portali społecznościowych, zgłoszeń do Ośrodków Informacji Kryzysowej przez formularze, maile.

Początkowy etap badań stanowi przyjęcie informacji odnośnie do danego czynu, weryfikacja zdarzenia jako naruszającego wolność religijną oraz potwierdzonego przynajmniej w dwóch źródłach. W przypadku monitoringu medialnego takie kryteria spełniają: dwa niezależne źródła prasowe, komunikatory internetowe, posty społecznościowe; jedno źródło prasowe, komunikator internetowy, post społecznościowy i weryfikacja tego źródła przez kontakt z osobami lub instytucjami związanymi z czynem (sprawca, poszkodowany, parafia, urząd odpowiedzialny za opiekę nad obiektem kultu). Klasyfikacja czynu zgłoszonego do Ośrodka Informacji Kryzysowej następuje po sprawdzeniu źródła informacji, jak w przypadku jednego źródła prasowego, komunikatora internetowego czy postu społecznościowego. Za naruszenie prawa do wolności religijnej przyjmuje się także

informację w postaci zdjęcia, ukazującego doznaną szkodę, ale pod warunkiem potwierdzenia daty wydarzenia przynajmniej przez jedno źródło medialne lub instytucjonalne (kuria, parafia, związek wyznaniowy, urząd miasta).

Kolejnym poziomem badań jest zgromadzenie danych o sprawcach i nałożonych na nich konsekwencjach prawnych, jeśli były one dostępne w mediach. Ostatni etap to klasyfikacja czynu według przyjętej kategorii i stworzenie metryki zdarzenia.

Raporty nie zawierają wszystkich przypadków naruszania prawa do wolności religijnej w latach 2020–2021, lecz ukazują skalę problemu. W czasie objętym badaniami odnotowuje się 266 przypadków niszczenia oraz znieważania miejsc kultu, 85 wypadków niszczenia i znieważania symboli religijnych i przedmiotów czci religijnej, 66 nawoływań do nienawiści na tle różnic wyznaniowych, znieważania grupy ludności bądź jakiejś osoby z powodu jej przynależności wyznaniowej, 19 fizycznych ataków na osoby wierzące, tyle samo incydentów związanych z ograniczaniem publicznego wyznawania wiary, 11 wykroczeń przypisanych do kategorii „inne”, 3 przypadki dotyczące dyskryminacji ze względu na przekonania religijne. Sprawcy to osoby fizyczne w kategoriach wiekowych: statut nieznany (284); 18–30 lat (44); 30–45 lat (38); powyżej 45 lat (17); poniżej 18 roku życia (11).

Na 469 przypadki naruszania wolności religijnej sprawcami są: osoby nieznane (245); mężczyźni (171); kobiety (36). Przekraczanie tego prawa obejmuje województwa: mazowieckie (79); śląskie (55); małopolskie (52); wielkopolskie (37); kujawsko-pomorskie (35); dolnośląskie (31); zachodnio-pomorskie (30); lubelskie (23); pomorskie (22); warmińsko-mazurskie (20); podkarpackie (14); łódzkie (13); opolskie, lubuskie (po 11); podlaskie (7); świętokrzyskie (6).

Raporty wymieniają również stan postępowania w poszczególnych sprawach. Najwięcej przypadków można przypisać do kategorii brak informacji (201). Dalej znajdują się: złożenie (zgłoszenie) zawiadomienia na Policję (60); wszczęcie dochodzenia przez Policję (60); postawienie zarzutów sprawcy (sprawcom – 28); zatrzymanie sprawcy (sprawców – 25); umieszczenie sprawcy (sprawców) w areszcie policyjnym (24); przyznanie się sprawcy (sprawców) do winy (15); brak zgłoszenia sprawy (13); poszukiwanie sprawcy (sprawców) przez Policję (12); złożenie zawiadomienia do Prokuratury (9); skierowanie sprawy do Sądu Rodzinnego i Nieletnich (7); wylegitymowanie sprawców przez Policję (5); wszczęcie śledztwa (dochodzenia) ze strony Prokuratury (3); złożenie zawiadomienia do właściwych organów ścigania (3); przygotowanie sprawdzające prowadzone przez Policję (1); spisanie demonstrujących (1); sprawowanie nadzoru policyjnego

nad protestującymi (1); wycofanie zawiadomienia złożonego na Policję (1); wystosowanie prawniczego pisma przedprocesowego (1); skierowanie przez Prokuraturę do Sądu aktu oskarżenia przeciw sprawcom (1); wydanie przez Sąd wobec oskarżonego wyroku 12 lat pozbawienia wolności, a także kwoty 50 tys. zadośćuczynienia na rzecz brata pokrzywdzonego (1); oficjalna prośba o interwencję Ministra Sprawiedliwości (1).

Podstawowym kryterium naruszania wolności religijnej jest religia (wyznanie). Raporty podają tu następujące dane: chrześcijaństwo (katolicyzm) (453); prawosławie (50); luteranizm (3); judaizm (10); islam (1).

Analiza przedstawionych w raportach przypadków skłania do kilku refleksji. Wydaje się, że przynajmniej niektóre z nich można określić jako akty wandalizmu i trudno jest wskazać motywację religijną sprawców. Są to często postawy antyklerykalne, związane z niszczeniem mienia Kościoła.

Druga sprawa dotyczy źródeł, na których opierają się raporty. W każdym opisie przypadku występują jedynie strony internetowe. Korzystanie w takich dokumentach tylko z Internetu świadczy o skromnych zasobach informacji. Powstaje pytanie: czy przynajmniej niektóre przypadki nie były w centrum zainteresowania prasy lub telewizji? Przy opisie warto także korzystać z materiałów archiwalnych Policji i Prokuratury. Wiedza oparta na różnych źródłach podnosi jakość publikacji. Dobrze jest zamieścić podstawową literaturę przedmiotu, dotyczącą nie tylko przekraczania wolności religijnej, ale również jej ochrony, do której mogą sięgnąć osoby zainteresowane tą problematyką.

Mimo pewnych niedociągnięć, które nie podważają wartości raportów, trzeba stwierdzić, że zebrany materiał stanowi cenne źródło informacji na temat przypadków łamania prawa do wolności religijnej w Polsce. Może on być podstawą dla interdyscyplinarnych badań obejmujących przyczyny naruszania wolności religijnej czy motywacje sprawców. Należy udostępnić go organom ścigania, celem stworzenia nowych lub lepszego wykorzystania istniejących już przepisów prawnych służących ochronie wolności religijnej.

Paweł Szuppe